

WEST-VLAAMSE BOMEN VOGELVRIJ? OF IS ER NUANCE...

Sociale media, mails en kranten berichten de laatste twee jaar steeds vaker over een kaalkap in onze provincie. Verschillende instanties worden met de vinger gewezen. Zo zijn er de gemeenten, waarvan sommige maar al te graag lijken in te gaan op de vraag om bladval te vermijden : dus boom moet weg. Of een architecturale ingreep zorgt voor een moderne uitstraling van de gemeente : bomen passen daar niet bij. Bovendien zouden bomen bijdragen tot een ‘onveiligheidsgevoel’. Ook het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) en Natuurpunt ontspringen de dans niet : ze hanteren volgens sommigen maar al te graag de bijl om de exoten uit hun domeinen te bannen. En dan is er ook nog het drastische hakhoutbeheer aan de bomen op de berm van de gewestwegen : een doorn in het oog van vele aangelanden en weggebruikers. Daarbovenop blijken bomen op de Britse begraafplaatsen nu ook te storen in het beeld van deze herdenkingsoorden. Wat is er gaande? De West-Vlaamse Milieufederatie ging op zoek naar verklaringen.

Naar de bron van de vele kappingen

De verzuchtingen voor een verantwoord milieu- en natuurbeleid van onze lidorganisaties op tafel leggen bij de verschillende beleidsinstanties is een taak van de West-Vlaamse Milieufederatie. Vandaar dat we met hun bezorgdheden in de hand, aanklopten bij verschillende instanties, die instaan voor boombeheer in onze provincie. En wat bleek : ook bij de meeste beheerders is er een nood om op een gecoördineerde manier te communiceren over het gevoerde beleid.

Grote verschillen

Kappingen kunnen niet allemaal over dezelfde kam geschoren worden. Soms werkt men volgens een beheervisie om een landschap te herstellen, of is de druk op de streekeigen soorten zo hoog, dat kappen van exoten de enige optie lijkt om hen de nodige ruimte te geven. In andere gevallen worden

bomen ‘teruggezet’ met hakhoutbeheer, omdat dit als meest haalbare oplossing naar voor komt bij een kosten en eco-baten-analyse. Bedenklijker wordt het, als een ruime interpretatie van ‘overlast’ door bomen leidt tot het verwijderen ervan. Of als onoordeelkundig beheer de oorzaak is van afsterven, waardoor de boom om veiligheidsredenen dient omgehakt te worden.

Moeilijke discussie

Het schrijven van een afgewogen opinie over het kappen van bomen is geen eenvoudige opdracht. Immers, de mensen die de rationale elementen aandragen over de rol van de boom in de gezondheid van mens en milieu, hebben gelijk. Ook de imkers, die bloemrijke exoten zien sneuvelen, om plaats te maken voor bomen die minder bijen lokken, maar wel inheems zijn, hebben een punt. Dat er steeds meer bos verdwijnt dan dat er bijkomt, blijkt ook te kloppen. Daarenboven heeft een boom

ook een emotionele waarde voor de mens, denk maar aan de mythische linde, of de knotwilg. Maar ook 'de andere zijde' heeft een punt. Zo laat een beuk weinig ondergroei en diversiteit toe. Of zijn de inheemse soorten werkelijk in verdrinking en hebben Natuurpunt en het ANB een belangrijke taak in het behoud van een biodivers landschap. Ook de budgettaire afwegingen kunnen valabel zijn in een argumentering : je kan als dienst niet meer geld uitgeven dan er begroot is. Keuzes dringen zich dan op. Ook is het soms moeilijk om alle schade bij onderhoud te vermijden, goed geschoold personeel te vinden, enzovoort, maar...

Een overzicht

Hakhoutbeheer langs de gewestwegen

Naar aanleiding van de vele bezorgdheden vanuit onze lidorganisaties nam de West-Vlaamse Milieufederatie contact met de koepels BBL en Natuurpunt. De indruk leefde immers dat er een grootschalige kaalkap van de gewestelijke bermen aan de gang was en de roep om actie was pertinent. Na overleg tussen Natuurpunt en het Agentschap Wegen en Verkeer, bleek dat één en ander in dialoog moest worden uitgeklaard. Een uitgebreide provinciale Minaraad leek ons hiervoor het meest geschikt. Deze werd op 23 september 2013 gehouden.

Beschadigde boom na maaien.

Foto : www.groenedegem.be

Wat is er aan de hand?

In West-Vlaanderen werden de autostrades in de jaren '60-'90 aangelegd. De beplanting dateert dan ook uit deze periode en diende als inpassing in het landschap en afscherming voor aangelanden. In de jaren '70 kende de 'Plant een boom'-actie een groot succes, waardoor de wegkanten al gauw vol stonden met kleine boompjes. Deze werden slechts gemaaid en gesnoeid om de weg vrij te houden. Het bermbesluit van '84 zorgde eveneens voor een verminderde maai-intensiteit. Vermits er nooit echt middelen werden voorzien voor grondig onderhoud, werd een achterstand opgebouwd vanaf deze periode.

Foto : www.rllk.be

Waarom kiest AWV voor hakhoutbeheer?

Naast de hierboven aangegeven redenen voor hakhoutbeheer, is ook het financiële een wegingsfactor geweest tegenover alternatieven. In Groot-Brittannië werkt men met hagen. Deze worden echter veelal mee door aangelanden onderhouden, dienen soms als weide-afsluiting en zijn landschapselementen. Hier bestaat deze traditie niet en daarenboven beschikt men niet over de budgetten om dergelijke hagen naast de wegen te zetten en te onderhouden.

In Duitsland (B1-Ruhrgebied) blijven hoge bomen staan, alsof je door een bos rijdt. Hier heb je heel wat doorkijk maar heb je ook een duurder beheer. In Nederland haalt men dan weer om de zoveel tijd alle begroeiing uit de berm om deze dan terug in te planten.

Bij ons kiest men voor een middenweg: inlandse soorten in hakhoutbeheer. Men streeft ernaar om, daar waar de bomen waardevol bosgoed zijn, naast hakhout ook middelhout te hebben, (meer info kan je vinden op www.hakhoutbeheer.be). In de polders heb je echter niet veel waardevol

Hakhoutbeheer langs de snelweg Foto : www.sint-pieters-leeuw.eu

bosgoed (wilgen en populier), dus daar stelt zich de vraag minder. Elders wordt de berm vooraf gescreend op waardevol bosgoed en worden deze elementen aangeduid als te bewaren. Echter, veelal blijkt dat bij het hakbeheer van de omgevende bomen, de stabiliteit van het waardevol bosgoed in gedrang komt. Daarom zet men deze bomen dan ook terug met hakbeheer. Naast een voorafgaande screening, is ook het oordeel te velde van belang. Alle autosnelwegen hebben nu ook een bermbeheersplan, waar het hakhoutbeheer in opgenomen is.

Proces

Na de 'terugzetting', worden de bomen bijgewerkt. Houtschilfers worden (normaalgezien) opgeruimd en tegelijkertijd wordt ook het zwerfvuil weggehaald.

Voor hakhoutbeheer is geen vergunning nodig (korteomloophout). Je kan tot 30 à 40 jaar teruggaan. Echter voor het hakken van een boom, zoals gebeurt in de grachten of op plaatsen, waar de takken hinderlijk overhangen, of waar bomen instabiel zijn, is er wel een vergunning nodig. Veelal hebben ook gemeenten een kapreglement, wat het hakken van de bomen extra moeilijk maakt. Voor het omhakken van de abelen in Oostende was bijvoorbeeld een natuurvergunning nodig wegens het wijzigen van kleine landschapselementen.

Hoe gaan ze tewerk?

Er werd een visie opgesteld, waarbij fasering voorop staat. Hier wil men in zones van maximaal 200 meter lengte 'terugzetten', om een volgende zone onaangeroerd te laten. Er wordt gewerkt in de maanden, waarin de bomen kaal staan, dus ook buiten het broedseizoen. Immers, de energie-opwekkende installaties aanvaarden geen bladgroen aan de takken. De meest drastische ingrepen zijn deze waar de begroeiing wordt weggehaald om uitwijkzones en grachten vrij te maken.

Waarom men niet in de lengte faseert? Ook naast de fasering van dwarse blokken van 200 meter maximum, ook in de lengterichting faseren, door de achterste strook te behouden en de voorste terug te zetten en dan een aantal jaar later de omgekeerde handeling, is niet haalbaar. Dit is technisch immers niet mogelijk omdat je dan geen doorgang hebt om de achterste rij terug te zetten. Daarenboven zou de bovenste rij in eerste instantie ook instabiel kunnen worden.

Het hout dat via dit beheer wordt gewonnen, wordt versnipperd en afgevoerd voor groene energie of spaanderplaten. Wat er nog op de grond ligt zou meegaan met de maaibeurten voor het gras. Het waardevol bosgoed wordt behouden (als middelhout), als het op een veilige afstand staat van de weg.

De meeste bezwaren kaderen volgens AWV binnen de inhaalbeweging die er, gezien er nu budgetten zijn vrijgekomen, nu wordt gemaakt. AWV moet immers 40 jaar achterstand in onderhoud inhalen. De visie stond daarenboven ook nog niet op punt, waardoor deze in de nu uitgevoerde aanbestedingen nog niet ingebed was. Dit zal echter bij de komende werken wel het geval zijn.

Wat ook in de toekomst nog een probleem zou kunnen vormen, is de controle op de uitvoering van werken. Deze is immers zeer moeilijk, gezien onderbezetting bij het personeel van AWV. Door wegwachters een opleiding te geven om werken op te volgen (vb. maaischade aan bomen) probeert men dit op te lossen. Een ander probleem ligt bij het vinden van geschoold personeel en het snelle verloop ervan bij de bedrijven, die de werken uitvoeren, zodat de opgedane kennis verloren gaat.

Wat met de 'winsten' op het hout?

Slechts een 10% van de kosten wordt teruggewonnen door dergelijk beheer. Daarenboven is dit terugverdienen afhankelijk van de regio en de periode van afzet: de bedrijven waar kan afgezet worden hebben niet steeds evenveel nood aan materiaal én de afstand tot een bedrijf kan wegen op de kosten.

Geplande werken

De planning wordt opgesteld naar aanleiding van werken aan de wegenis, of naar aanleiding van het verhogen van de veiligheid en zichtbaarheid. Voor de komende winter zijn volgende werken voorzien : E17, E403, R8, Loppem – Complex E403-E40, Brug over N50 (Oostkamp), afrit Oostkamp E40, en de afrit Beernem E40.

Communicatie

AWV had de reactie van de mensen aanvankelijk wat onderschat. Maar ook hier heeft AWV een inhaalbeweging gemaakt : alvorens volgende werken worden aangevat zullen aangelanden en de betreffende gemeenten worden ingelicht. Er is nu ook een website (www.hakhoutbeheer.be), die de werkwijze uit de doeken doet. En er worden borden geplaatst, daar waar werken uitgevoerd worden/werden. De AWV hoopt dat hiermee al

Foto : www.natuurwerkdag.nl

al heel wat vragen beantwoord zijn. De West-Vlaamse Milieufederatie wil haar rol blijven spelen bij het bundelen van grieven en het contact nemen met AWV hierover.

Kappingen in domeinen van ANB

Op 9 juli had de West-Vlaamse Milieufederatie een overleg met ANB. Onder meer werd de groeiende bezorgdheid bij haar leden over de kappingen in het domein Ryckevelde in Sijsele aangekaart. Ruimer ging het ook over het bos-/ boombeleid van ANB. Kappingen in de bossen van ANB Dunningen, zoals in Ryckevelde, zijn volgens ANB noodzakelijk om een divers bos te bekommen.

Daarenboven wordt er op sommige plaatsen ook gestreefd naar bepaalde natuurlandschappen, wat dan ook het weghalen van andere vegetatie tot gevolg kan hebben. De meeste natuurdomeinen hebben nu een beheerplan, waarin eventuele kappingen voor 20 jaar zijn opgenomen. Dit beheerplan wordt slechts uitgevoerd na openbaar onderzoek (voor de bosdomeinen). Hierop zijn in het verleden weinig opmerkingen gekomen. Mensen reageren vooral als ze de bomen effectief geveld zien.

In Ryckvelde werd door een Facebookpagina aangegeven dat er de laatste 3 jaar een 30 ha bos zou verdwenen zijn. Dit wordt radicaal tegengesproken door ANB. Er zou, integendeel, 32,93 ha bos bijgekomen zijn. Dit werd gerealiseerd door landbouwgronden om te zetten tot bos. ANB Hanteert de strategie om landbouwgronden pas te bebossen wanneer er een regeling is getroffen met de betreffende landbouwers. Vandaar dat aangekochte gronden eerst nog enige tijd in landbouwgebruik blijven tot de landbouwer met pensioen gaat of eerder zijn pacht wil laten uitbetalen. Daar waar ruimte in het bos werd vrijgemaakt van bomen, is dit om lichtminnende biotopen een kans te geven. Informatie over deze werken kan steeds aan de betreffende domeinen worden gevonden en op de website van ANB (www.natuurenbos.be), doorklikken naar 'De natuur in!', 'domeinen'.

Gemeenten stimuleren tot boombeheerplannen ANB wil via het bomenvademecum de lokale overheden stimuleren tot opmaken van bomenbeheerplannen. Ze kan dit echter niet verplichten, noch juridisch hard maken. Hopelijk wordt er in de toekomst wél een juridische basis gegeven aan boombeheerplannen. ANB zal het opstellen van een boombeheerplan verder aanmoedigen door bezoeken te brengen aan de verschillende gemeentebesturen.

Kappingen Britse begraafplaatsen

Naar aanleiding van het vellen van historische bomen op de Britse begraafplaats van Sint-Juliaan, werd de West-Vlaamse Milieufederatie gecontacteerd door leden van NP Westland. Deze kapping had immers een enorme invloed op het beeld van de begraafplaats en de omgeving én vernietigde waardevolle bomen, in een landschap dat nu al niet bekend staat om haar uitgestrekte bossen.

andere benadering van boombeheer na te streven dan bijvoorbeeld op het Soldatenfriedhof in Vladslo het geval is. De West-Vlaamse Milieufederatie kaartte dit samen met NP De Bron en NP Westland aan via de provinciale Minaraad, de Koninklijke Erfgoed Commissie en de CWGC zelf. Inmiddels werden er nieuwe bomen aangeplant, die nog wat fragiel staan in de wind. In overleg met het Ieperse stadsbestuur werd wel bekomen dat elke eventuele kapping zal doorgenomen worden met de Ieperse Minaraad. Een uitgebreid relaas verder in dit tijdschrift.

Gemeentelijk boombeheer

Regelmatig duiken er artikels op in de kranten over het omhakken van 'zieke bomen', de heraanleg van een plein zo, dat het voortaan zonder groen zal moeten, klachten van de buurt over te hoge bomen,... Het al dan niet ziek worden van een boom en de vrijheid waarmee een boom in een gemeente kan geveld worden, hangt sterk af van de wil van de gemeente om een boomvriendelijk beleid te voeren. Enkele West-Vlaamse gemeenten hebben een start gemaakt met een dergelijk beleid, maar voorbeelden zijn vooral buiten de provincie te vinden.

In de bomenenquête bij de Vlaamse gemeenten in 2005 (www.natuurenbos.be, doorklikken 'natuurbeleid', 'groen in de stad', 'bomen') blijkt dat de reden om een boom te velen veelal kan gevonden worden bij ziekten en veiligheidsrisico's. Daarenboven geven de gemeenten zelf aan dat zowel het onderhoud, als aanrijdingen regelmatig de oorzaak zijn van het afsterven van een boom (en dus ook het kappen). ANB wil de gemeenten stimuleren om een boombeheerplan op te stellen. Ook de gemeentelijke Minaraad kan hier een rol in spelen, door bijvoorbeeld jaarlijks een lijst op te vragen van de kapvergunningen, het aannemen van een boomverordening en boombeheerplan door de gemeente te stimuleren, sensibiliseringsacties te doen.

Je kan hierover ook informatie vinden op de website van de provincie: www.west-vlaanderen.be, doorklikken naar 'kwaliteit', 'leefomgeving', 'natuur', 'publicaties' en wat doorrollen naar onderen, en je komt er op uit.

Tekst : Bart Vanwildemeersch